

Nr 183.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m.; given Stockholms slott den 8 mars 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Tage Erlander.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 mars 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och jordbruksdepartementen anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Erlander följande.

Under åttonde huvudtiteln, punkterna 162, 203, 243, 244, 265 och 266, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1946/47 dels till Stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor;

dels till Stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning ett reservationsanslag av 175 000 kronor;

dels till Folkhögskolor: Stipendier åt elever ett förslagsanslag av 1 300 000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning ett förslagsanslag av 1 800 000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid centrala verkstadsskolor ett förslagsanslag av 1 650 000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom ett förslagsanslag av 100 000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid flygmekanikerskolan i Mölndal ett förslagsanslag av 150 000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid sjömansskolor ett förslagsanslag av 50 000 kronor;

dels till Folkliga musikskolan i Arvika: Stipendier ett anslag av 1 500 kronor;

dels ock till Statens studielån: Studielänenämnden ett anslag av 40 000 kronor.

Sedan dessa ärenden numera färdigberetts anhåller jag att få ånyo anmäla desamma.

I. Stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter.

Stipendiefrågans behandling 1945.

I proposition nr 74 till 1945 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att stipendier efter närmare angivna grunder skulle kunna utgå till de lärjungar vid högre läroanstalter, vilka icke å sin hemort hade tillgång till sådan skola, de önskade bevista för sin utbildning utöver det obligatoriska skolstadiet. Riksdagen beslöt i huvudsaklig överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag angående grunderna för stipendiernas utgående men företog i avseende å stipendiebeloppen vissa jämkningar. Rörande stipendiebeloppen anförde riksdagen i sin skrivelse nr 351 bland annat följande.

»Beträffande normerna för tilldelning av stipendier har departementschefen funnit det lämpligt, att ett högstbelopp för läsår och lärjunge fixeras. Departementschefen har med utgångspunkt från att stipendier åt elever vid folkhögskolor och vid anstalter för yrkesundervisning i årets åttonde huvudtitel föreslagits utgå med ett högsta stipendiebelopp för högsta behovsgraden av 75 kronor för månad, ansett samma belopp, vilket vid högre läroanstalter för läsår innebure 675 kronor, böra bestämmas som maximum för de nu ifrågasatta stipendierna.

Riksdagen får erinra därom, att innevarande års riksdag i anledning av ovannämnda förslag om ett högsta stipendiebelopp av 75 kronor för månad åt elever vid folkhögskolor i sin skrivelse nr 8 anført, att åtskilliga skäl talade för principen att helt obemedlade elever borde kunna få alla sina kostnader för genomgång av en folkhögskolekurs täckta genom stipendier, helt eller till väsentlig del av statsmedel. Riksdagen ansåg sig dock icke i detta sammanhang böra taga ställning till denna fråga utan fann sig för närvarande böra godtaga de av skolöverstyrelsen föreslagna stipendiegrun-

derna att gälla för nästa budgetår. I fråga om stipendierna för elever vid anstalter för yrkesundervisning gjorde riksdagen motsvarande uttalande.

I anslutning till dessa uttalanden från riksdagens sida vill riksdagen nu framhålla, att enligt riksdagens mening starka skäl tala för den principen, att stipendierna för såväl teoretiska som praktiska studier för helt obemedlade studiebegåvade lärjungar från både landsbygden och städer eller andra tätorter avpassas så, att de i huvudsak giva full behovstäckning. Riksdagen förutsätter därför, att samtliga stipendiefrågor av nu förevarande eller liknande slag (studiehjälp åt landsbygdens ungdom och ungdom från städer och andra tätorter, stipendier till elever vid folkhögskolor och anstalter för yrkesundervisning m. m.) om möjligt redan vid nästa års riksdag komma att lösas i överensstämmelse med den av riksdagen sålunda angivna principen. I avvaktan härpå och för att redan vid innevarande års riksdag i viss mån tillmötesgå det ovannämnda önskemålet har riksdagen beslutat en jämkning i det av departementschefen åt ungdom från landsbygden föreslagna högsta stipendiebeloppet. För att giva den stipendieutdelande myndigheten önskvärd rörelsefrihet vid stipendieutdelningen anser riksdagen, att i särskilda fall, nämligen då det är fråga om helt obemedlade lärjungar, stipendiebeloppet bör kunna utgå med högst 800 kronor för läsår.»

Riksdagen underströk vidare angelägenheten av att frågan om hjälpåtgärder för underlättandet av tillträdet till högre undervisning för studielämpliga barn från ekonomiskt svagt ställda familjer i städer och tätorter snarast bringades till en lösning.

Redan tidigare hade denna sista fråga berörts i uttalanden av riksdagen. I sin skrivelse nr 229 hade 1943 års riksdag betonat, att även ungdom från orter, där högre läroanstalter funnes, ofta av ekonomiska skäl förhindrades att genomgå dessa läroanstalter, och uttalat, att de åtgärder för studiehjälp, som vore föremål för övervägande, därför icke enbart borde taga sikte på landsbygdens ungdom. Önskemålet utvecklades sedermera utförligt i motionen II: 18 vid 1944 års riksdag. I anledning av denna motion erinrade riksdagen i skrivelsen nr 368 om nyssnämnda uttalande av 1943 års riksdag. Det torde slutligen böra erinras därom, att departementschefen vid framläggandet av proposition nr 74 till 1945 års riksdag angående studiehjälp åt landsbygdens ungdom förklarar, att han vore väl medveten om att även andra kategorier av svensk ungdom vore i den situationen, att understöd till deras studier vore motiverade. Det av honom framlagda förslaget kunde, liksom det vore ett led i arbetet på större rättvisa åt landsbygden, också betraktas som ett led i ett strävande att bereda all svensk därtill lämplig ungdom de studiemöjligheter, som motsvarade dess egna anlag och samhällets behov.

Med anledning av riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 29 juni 1945 kungörelse angående stipendier åt vissa lärjungar för bedrivande av högre studier (nr 592). Enligt nämnda kungörelse må stipendium utgå åt lärjungar vid allmänt läroverk, kommunalt gymnasium, kommunal mellanskola, kommunal flickskola, praktisk mellanskola, högre folkskola, tekniskt läroverk, konstfackskolan med undantag av konstindustriella aftonskolan

och teckningsläroinstitutet, bergsskolan i Filipstad, textilinstitutet i Borås med undantag av kursen för textil- och konfektionsingenjörer, Lennings textilt tekniska institut i Norrköping, grafiska institutet, statsunderstött handelsgymnasium samt sådan enskild under skolöverstyrelsens eller överstyrelsens för yrkesutbildning inseende ställd läroanstalt, vars bildningsmål är jämförligt med förutnämnda läroanstalters. Stipendium må utgå såsom bidrag till kostnader för inackordering på skolorten och dels till inackorderad lärjunge jämväl för resor mellan hemort och skolort, dels ock för dagliga resor. Stipendium må jämväl utgå till dagligen resande lärjunge såsom bidrag till kostnader för måltid under huvudrasten. Såsom villkor för erhållande av stipendium skall gälla, att lärjungen är i behov av ekonomisk hjälp för sina studier, att önskad skolutbildning icke kan erhållas å hemorten eller i dess närhet samt att lärjungen ingiver grundade förhoppningar om framgång i sina studier.

Beslut rörande utdelande av stipendier fattas av studielånenämnden. Vid utdelningen skall särskilt beaktas,

att vid bedömande av fråga om stipendium till inbördes likställda lärjungar företräde gives den, vilken ämnar förvärva sådan högre utbildning, som direkt tager sikte på ett praktiskt yrke,

att hänsyn tages till lärjunges hemort, kommunikationsförhållandena mellan denna och skolorten, den ungefärliga kostnad lärjungens utbildning kan beräknas medföra under det läsår, för vilket stipendiet är avsett, samt de stipendier och övriga medel, vilka under samma tid stå till hans förfogande för ändamålet,

att stipendium må utgå med högst 800 kronor för läsår, varvid skall iakttagas, att högsta stipendiebeloppet endast må tilldelas lärjunge, som är helt obemedlad, samt

att särskilt stipendium må tilldelas inackorderad lärjunge för skäligt antal resor mellan hemorten och skolorten.

Studielånenämnden har den 19 december 1945 utdelat 2 392 stipendier till inackordering å sammanlagt 1 083 300 kronor, 628 stipendier till resor för inackorderade lärjungar å tillhoppa 36 140 kronor, 2 468 stipendier för dagliga resor mellan hemorten och skolan å sammanlagt 242 295 kronor samt 2 000 stipendier för frukostmål i skolstaden under huvudrasten å tillhoppa 282 220 kronor. Inalles ha sålunda 1 643 955 kronor utgått i stipendier.

Med skrivelse den 15 december 1945 har 1940 års skolutredning överlämnat utredning och förslag till vidgad omfattning av ifrågavarande stipendieverksamhet. Häröver ha yttranden avgivits av skolöverstyrelsen efter hörande av visst antal rektorer och folkskolinspektörer med flera, överstyrelsen för yrkesutbildning efter hörande av vissa styrelser och rektorer vid under överstyrelsen lydande läroanstalter, studielånenämnden, statskontoret, överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser, samtliga domkapitel, styrelsen för svenska stadsförbundet, styrelsen för svenska landskommuner-

nas förbund, statsläroverkens rektorsförening, läroverkslärares riksförbund samt Sveriges folkskolläraförbund.

Några principfrågor.

Skolutredningen. Skolutredningen har i sitt förslag upptagit frågan om studiehjälp även åt städernas och tätorternas lärjungar i högre skolor. Utredningen har vidare funnit lämpligt att i detta sammanhang ånyo beröra även de avlägset från högre skola boende lärjungarnas stipendiefråga. En linje borde nämligen sökas, framhåller utredningen, efter vilken stipendiefördelningen skulle kunna ordnas enligt ett i huvudsak enhetligt system och genom samtidig behandling av stipendieansökningarna från båda nyss angivna grupper av lärjungar. Härvid måste då först ett spörsmål av principiell innebörd diskuteras. Det gällde grunderna för »landsbygdsstipendierna».

Utredningen har i nu angivna hänseenden anfört i huvudsak följande.

De s. k. landsbygdsstipendierna hava främst tillkommit som ett led i strävandena att bereda landsbygdsbarnen lättare tillgång till högre skolbildning. Enligt nu gällande bestämmelser utgå emellertid stipendier även till andra lärjungar än från landsbygden, nämligen till sådana, som i sin hemort, även om denna är stad eller tätort, icke ha tillgång till en skola, där de kunna erhålla önskad utbildning. Genom att utdela ifrågavarande individuella understöd ha statsmakterna åsyftat att utjämna den skillnad i möjligheter till högre skolbildning, som ligger däri, att högre undervisningsanstalter äro förlagda till städer och tätorter och att särskilda fackskolor, såsom tekniska läroverk och handelsgymnasier, blott finnas i ett fåtal städer. Stipendierna motiveras visserligen också av den allmänna principen, att ungdomen bör få den utbildning, som anlagen göra önskvärd, utan hinder av ekonomisk art, men den speciella motivering, som drivit fram »landsbygdsstipendierna», har givit dem en särprägel av utjämningsbidrag från statens sida, en karaktär av kompensation för att erforderliga skolor icke finnas i hemorten.

Skulle nu utjämning konsekvent genomföras, borde naturligtvis all ungdom, som i sin hemort icke har önskad utbildningsmöjligheter, få dessa »utjämnande» stipendier, oavsett behov av ekonomisk hjälp eller studiekvalifikation. Så långt har emellertid varken skolutredningen i sitt betänkande III, Kungl. Maj:t i sin proposition eller riksdagen dragit konsekvenserna av utjämningsprincipen.

För det första undantagas alla de lärjungar, som icke kunna anses vara studielämpliga. Detta undantag från utjämningsprincipen synes väl motiverat. Att av statsmedel ge stipendier för vissa studier åt lärjungar, som icke visat tillräcklig begåvning eller erforderliga anlag för ifrågavarande utbildningslinje, vore att motverka den utveckling, som stipendierna böra främja, nämligen att bereda plats i högre läroanstalter åt begåvade ungdomar ur ekonomiskt svagare befolkningslager. Någon uppmjukning av bestämmelsen om prövning av begåvning för den valda utbildningslinjen synes därför icke böra ske. Det bör tvärtom, i likhet med vad skolutredningen tidigare föreslagit, angivas som ett första villkor för erhållande av stipendium, att lärjungen visat god lämplighet för den valda utbildningslinjen. Studielämpligheten bör i flertalet fall kunna bedömas efter företedda skolbetyg, varvid en så säker bedömning som möjligt ernås därigenom, att betyg från flera

terminer upptagas till prövning. Särskilt i gränfall är det av vikt, att icke endast senast erhållna terminsbetyg bli utslagsgivande. Formulär till intyg av lärare rörande studielämpligheten bör utarbetas av den stipendieutdelande myndigheten i samråd med sakkunniga på området. I denna fråga synes främst samarbete böra sökas med statens psykologisk-pedagogiska institut.

För det andra inskränkes utjämningsprincipen därunder, att prövning skall ske av lärjunges stipendiebehov. Behovsprövningen har motiverats främst med statsfinansiella skäl, och dessa väga givetvis tungt. Men det torde behöva övervägas, om dessa allena böra få vara utslagsgivande i ett fall som detta. Behovsprövningen beträffande alla studielämpliga lärjungar innebär nämligen ett så radikalt bortseende från den princip, som ovan kallats utjämningsprincipen, att den icke synes kunna konsekvent genomföras. Principen att varje uppväxande individ, oberoende av bostadsort, skall få tillgång till högre undervisning, leder till att problemställningen i korthet blir denna: antingen skolgång i hemorten eller understöd för skolstudier på annan ort. Skolan i hemorten står principiellt öppen för alla hemortens studiebegåvade lärjungar. Öppnas nya möjligheter att anordna högre undervisning på landsbygden, få flera landsbygdsbarn studiemöjligheter av förevarande slag. Då nu av flera skäl högre skolor icke kunna upprättas i den utsträckning, att alla landsbygdsbarn, som så önska, utan inackordering eller dagliga resor kunna bevista en högre skola, blir konsekvensen den, att stipendierna, d. v. s. ersättningen för avsaknaden av skolor, också böra bli tillgängliga för all avlägset från högre skola boende landsbygdsungdom. Då ställas de i huvudsak på samma utgångslinje som sina jämnåriga i orter med högre skola. Nu kan man bland annat av statsfinansiella hänsyn icke tänka sig, att full jämlikhet härvidlag kan skapas. Men för de studielämpliga landsbygdsbarnen borde åtminstone en viss kompensation alltid lämnas för avsaknaden av skolor i hemtrakten, och denna kompensation borde utgå oavsett sökandes behov av studiehjälp. Därmed skulle klarare angivas statsmakternas vilja att söka utjämna olikheten mellan tätorternas och landsbygdens skolförhållanden, även om statsfinansiella hänsyn nödga till återhållsamhet i fråga om medeltilldelningen. Enligt denna tankegång borde alltså för alla studielämpliga lärjungar, som för sin utbildning i högre läroanstalter äro nödsakade att bo borta från hemmet, inackorderade på skolorten, utgå ett *grundstipendium*. Men då grundstipendiet uppenbarligen icke kan beräknas utgå med så högt belopp, att det helt täcker kostnaden för studier i högre skola, skulle grundstipendiet med hänsyn till behovsgraden kunna påbyggas med successivt höjda belopp, så att för helt obemedlad lärjunge full behovstäckning för hans studier kunde erhållas.

I anslutning till vad sålunda anförts har skolutredningen föreslagit, dels att såsom första villkor för erhållande av stipendium skall gälla, att lärjungen visat god lämplighet för vald utbildningslinje, dels ock att grundstipendium utan behovsprövning efter av utredningen närmare angivna grunder skall utgå till lärjungar, som icke i hemorten eller dess närhet ha tillgång till sådan högre skola, som de för sin utbildning önska bevista.

Remissyttrandet. I yttrandena understrykes enstämmigt, att studielämpligheten bör vara första villkoret för erhållande av stipendium. *Skolöverstyrelsen* framhåller, att svaren från rektorer med flera klart och tydligt giva tillkänna den mening, att studielämplighet bör

vara en oavvislig och välbestyrkt förutsättning för rätt till stipendium — det må gälla landsbygdens ungdom eller den övriga — och att uppfyllandet av detta krav bör garanteras genom att noggranna direktiv meddelas för styrkandet av sagda lämplighet.

För egen del anför skolöverstyrelsen härom följande.

Ådagalagd studiebegåvning förutsättes som villkor för åtnjutande av stipendium, av vilket slag detta må vara, grundstipendium eller tilläggsstipendium, och vilken grupp av stipendiesökande det må gälla, inackorderade, resande eller på skolorten boende. Denna förutsättning vill också överstyrelsen kraftigt betona med hänvisning till dels tidigare i olika sammanhang framförda argument, dels ovan berörda uttalanden från de olika skolornas företrädare. I författningsbestämmelserna bör enligt överstyrelsens mening inryckas som oeftergivligt villkor för rätt till stipendium, att begåvning och lämplighet för den valda studievägen — denna må vara mer teoretiskt eller praktiskt inriktad — bestyrkes *dels* genom senaste terminsbetyg, *dels* genom vederbörande lärares särskilda intyg och *dels* genom av vederbörande lärare avgivet intyg om lärjunges rangordning i klassen (jämförelseplats) samt slutligen — i den mån sådant må förekomma — intyg om resultatet av anställd testning. Med »vederbörande lärare» förstås i fråga om lämplighetsintyget i regel *en* lärare, i fråga om jämförelseplatsen blir åter samtliga lärares vitsord, som undervisa lärjungen, avgörande. Någon bestämd betygsnivå, uttryckt i poängsumma eller genomsnitt, anser överstyrelsen däremot icke tjänligt att fastställa, då skalan enligt erfarenheten visat sig vara alltför varierande inom olika skolor. Överstyrelsen vill förorda förslaget om särskilt formulär för lärarintyget, vilket bör innehålla preciserade frågor, även avseende lärjungens karaktärsegenskaper. Inplacering i rangordning i klassen torde vara en mycket värdefull relativ mätare på begåvningsurvalet i en viss samling lärjungar. Sådan placering användes i viss mån redan nu i och med uppställningen av de stipendiesökande i den ordning de anses böra komma i fråga. Hittills har dock blandade synpunkter fått göra sig gällande. Skall studielämpligheten klart framträda, bör denna bedömningsgrund renodlas. För behovsprövning torde man lättare kunna undvara en sådan lokalt utarbetad ranglista, då till ansökningsfogade papper direkt böra styrka behovsgraden inför centralmyndigheten. Intet bör emellertid hindra, att särskild lista över placeringen enligt behovsgrad även medsändes från vederbörande skola liksom anteckning om de särskilda omständigheter, som kunna åberopas för vare sig lämplighetsgrad eller behovsgrad.

Liknande synpunkter framföras av *studielånenämnden* samt *flera länsstyrelser* och *domkapitel*. *Överstyrelsen för yrkesutbildning* framhåller, att då fråga är om elever vid exempelvis tekniska läroverk, hänsyn också bör tagas till andra meriter än skolbetyg, bland annat till praktisk verksamhet.

På åtskilliga håll framhålles, att urvalet av stipendiater efter lämplighet för avsedd utbildning erbjuder stora svårigheter men är av avgörande betydelse för stipendieverksamheten. Önskemål framföras också om närmare preciserade bestämmelser för urvalet av stipendiater. Krav på skärpta anspråk på stipendiaternas studielämplighet framföras av flera myndigheter, såsom *länsstyrelserna i Jönköping, Karlstad och Uppsala*. *Överståthållarämbetet* anser sig böra understryka angelägenheten av att vid urvalet av

stipendiater för teoretiska studier anspråken på deras begåvning ställas jämförelsevis högt. Annars befrämjades den enligt ämbetets uppfattning växande tendensen hos ungdomen att söka sig till sådana yrken, för vilka uppställas krav på viss boklig utbildning, en tendens, som kunde vara ägnad att sänka aktningen för det kroppsliga arbetet och som jämväl ur andra synpunkter, såsom i fråga om den lämpligaste fördelningen av arbetskraften på olika yrken, kunde visa sig medföra olägenheter.

Domkapitlet i Lund understryker mycket kraftigt, att ett strängare urval måste ske av sökande till de teoretiska utbildningslinjerna än till de praktiska och hävdar, att för studiehjälp vid realskolor, allmänna läroverk och motsvarande utbildningsanstalter en verklig prövning, helst även genom psykologisk testning, bör ske av sökandes studielämplighet.

Skolutredningens förslag om *g r u n d s t i p e n d i u m* har vunnit så gott som enhällig anslutning av de hörda myndigheterna. *Studielånenämnden* anför sålunda följande.

Den motivering, som skolutredningen förebragt för sitt förslag om grundstipendier, finner studielånenämnden bärande. Vid den fördelning av stipendierna till s. k. landsbygdsungdom, som nämnden efter behovsprövning i varje särskilt fall verkställt för läsåret 1945/46, har nämnden icke kunnat undgå att konstatera, att den utjämning beträffande landsbygdsungdomens och skolortsungdomens möjligheter till högre skolutbildning, som avsetts med ifrågavarande stipendier, endast delvis kunnat genomföras. Stipendiebeloppen ha till mycket stor del blivit för låga för att kunna anses medföra avsedd lättnad i landsbygdsungdomens möjligheter till högre skolutbildning. Åtskilliga målsmän, vilkas inkomster enligt senaste kronodebettedeln varit större, än som ansetts böra berättiga till erhållande av studiehjälp för barnens utbildning, ha gått miste om det ekonomiska stöd, som de förväntat efter riksdagens beslut om studiehjälp åt landsbygdsungdom. Den glädje, varmed »landsbygdsstipendierna» mottogs av landsbygdsungdomens befolkning, har därför på många håll förbytts i misstämning. Det av skolutredningen föreslagna systemet undanröjer åtskilliga av de svårigheter, som följa med behovsprövningen, samt medför säkrare och bättre hjälp åt den studielämpliga ungdomen i orter utan högre skola. Studielånenämnden tillstyrker därför utan tvekan skolutredningens förslag om grundstipendier.

Statskontoret anser, att med hänsyn till de stora variationer, som föreligga beträffande inackorderingskostnaden, vissa principiella erinringar givetvis kunde riktas mot utredningens förslag om ett för hela riket gemensamt bidragsbelopp. Av praktiska hänsyn ansluter sig emellertid statskontoret i princip till skolutredningens förslag om fastställandet av ett fixt, lämpligt avvägt grundstipendium såsom bidrag till landsbygdsungdomens utgifter för inackordering å skolorten.

Länsstyrelsen i Växjö yttrar: Att genom grundstipendier söka åstadkomma en ekonomisk utjämning mellan lärjungar å orter med och utan högre läroanstalt finner länsstyrelsen rätt och billigt och innebärande en avsevärd förbättring i jämförelse med rådande förhållanden på grund av nu gällande stadganden. Bestämmelser av föreslagen innebörd skulle bättre än nu kan

ske taga hänsyn till de allt oftare upprepade kraven på jämställdhet och rättvisa i förevarande hänseende, som i denna fråga rests från befolkningen på landsbygden och i tätorter utan tillgång till högre läroanstalt. Förslaget realiserande skulle sålunda medföra, att alla lärjungar oavsett hemorten skulle inbördes jämföras, när det gäller tävlan om de ytterligare stipendier, som föreslås skola utgå efter behovsprövning.

Domkapitlet i Visby har funnit uppdelningen i grundstipendier och tilläggsstipendier vara en väl funnen lösning på problemet att samordna de nu befintliga s. k. landsbygdsstipendierna och stipendierna åt ungdom på skolorterna.

På några få håll råder tvekan om lämpligheten av att understödja sådana landsbygdsbarn, som ej direkt kunna påvisas vara i behov av studiehjälp. Sådan tvekan framträder i yttranden från *länsstyrelserna i Vänersborg* och *Luleå* samt från *överstyrelsen för yrkesutbildning*. Sistnämnda myndighet yttrar härom:

Mot det förslag, som utredningen framlagt om icke behovsprövade grundstipendier för landsbygdsungdom med påbyggnad av behovsprövade stipendier samt om uteslutande behovsprövade stipendier för å skolorten bosatta elever synas mera vägande erinringar knappast kunna resas, om man konsekvent vill utjämna förhållandet stad — land eller rättare skolort — icke skolort. Det synes dock överstyrelsen tveksamt, om principen med kompensation för merkostnad på grund av att studierna måste förläggas å annan ort än hemorten måste föranleda, att man, låt vara att det gäller studiebegåvade elever, helt bortser från elevernas eller deras målsmäns ekonomiska ställning. Över huvud synes det böra vara en mera väsentligt vägande synpunkt, att studiebegåvade ungdomar icke av ekonomiska skäl hindras från att erhålla utbildning än att andra utjämningsynpunkter föranleda utgifter för det allmänna, som icke i övrigt äro motiverade. Man kan därför möjligen ifrågasätta, huruvida icke även grundstipendierna böra behovsprövas i så mån, att de reduceras vid högre inkomst eller förmögenhet. Det är givet, att man härvid kan böra verkställa bedömning efter andra och gynnsammare regler än när det gäller stipendierna i övrigt.

Grundstipendier utan behovsprövning avstyrkas av två myndigheter, nämligen *länsstyrelserna i Halmstad* och *Visby*. Dessa ha funnit behovsprövning böra ske beträffande både grundstipendier och tilläggsstipendier.

Grundstipendiernas storlek.

Skolutredningen. Utredningen har härom anfört i huvudsak följande.

Hur stort grundstipendiet bör vara, är en avvägningsfråga, där även statsfinansiella skäl göra sig gällande. Rent principiellt borde grundstipendiet eller kompensationsstipendiet utgå med ett belopp, som motsvarar »landsbygds- och lärlingarnas» merkostnad i jämförelse med kostnaderna för de i skolorten hemmaboende lärlingarnas skolgång. Skolöverstyrelsen beräknade i sin stipendieutredning 1939 denna merkostnad till lägst hälften av inackorderingskostnaden. Skolutredningen har år 1944 räknat med en medelinackor-

deringskostnad av minst 1 000 kronor per lärjunge och år. Sammanställas dessa beräkningar, kommer man till att grundstipendiet borde utgöra minst 500 kronor per lärjunge och år.

Till inackorderad landsbygdsungdom kunna även utgå stipendier för ett skäligt antal resor till och från skolorten. Även dessa äro ett led i strävandena att utjämna skillnaden mellan stad och landsbygd. De böra därför i konsekvens med ovan förda resonemang alltid utgå med visst belopp till de lärjungar, som med hänsyn till studielämplighet uttagits till stipendiat. Som lämpligt grundstipendium i dessa fall föreslås hälften av billigaste resekostnad. Även för dagliga resor och frukostmål i skolorten bör utgå grundstipendium, motsvarande hälften av styrkta billigaste kostnader.

Remissyttrandet. De hörda myndigheterna ha i regel icke haft något att erinra mot ett grundstipendium å 500 kronor för inackordering. Förslag om sänkning ha framförts av *statskontoret*, som med beaktande av de i vissa fall låga inackorderingskostnaderna föreslagit, att grundstipendiet borde utgå med ett relativt lågt belopp, förslagsvis 400 kronor, samt av *länsstyrelsen i Göteborg*, som yttrat följande.

Länsstyrelsen vill ifrågasätta, om ett så stort belopp som 500 kronor för läsår lämpligen bör utgå utan prövning av behovet. Förutom det betänkliga i och för sig med ett så stort fast grundstipendium må framhållas, att ju större ett sådant är i förhållande till de behovsprövade stipendierna, dess mindre möjlighet föreligger att beakta olika orters olika kostnadsförhållanden. En minskning av grundstipendiebeloppet och en höjning i motsvarande mån av maximibeloppen för de behovsprövade stipendierna synes länsstyrelsen önskvärd.

Förslaget om grundstipendium med halva resekostnaden åt dagligen resande lärjungar har föranlett erinringar från flera håll. Sålunda yttrar *länsstyrelsen i Malmö*:

När det gäller resekostnaderna synes en kompensation med endast halva kostnaderna leda till obilligt resultat. Ty finnes skolan i hemorten, torde som regel inga utgifter för resor förekomma. Vill man alltså med grundstipendierna lämna full kompensation för merkostnaderna för »landsbygdsungdomens» skolgång utom hemorten, böra grundstipendierna för resekostnaderna enligt länsstyrelsens mening täcka dessa kostnader helt och hållet.

Samma synpunkter ha framförts bland annat inom *studielånenämnden* samt av *läroverkslärarnas riksförbund*, *statsläroverkens rektorsförening*, *svenska stadsförbundet* och *Sveriges folkskolläraryförbund*.

Förslaget om grundstipendium med halva kostnaden för frukostmål åt dagligen resande lärjungar har ej föranlett någon erinran. På sina håll påpekas dock, att införandet av skolmåltider bör beaktas vid stipendieutdelningen. Sålunda yttrar *skolöverstyrelsen*:

Ett system av kostnadsfria skolmåltider för trängre eller vidare lärjungekretsar måste, i den mån det genomföres, återverka på stipendieverksamheten i denna punkt. Under utvecklingstiden för en successivt genomförd skolbespisning torde en anpassning av de två understödsformerna lätt kunna ske enligt de föreskrifter, som nu gälla för stipendiers utgående till lands-

bygdens barn och som böra förutsättas reglera även nu föreslagna stipendieformer, nämligen att vid utdelningen för visst år hänsyn skall tagas bland annat till de stipendier och övriga medel, vilka under samma tid stå till lärjunges förfogande för ändamålet [kungörelsen den 29 juni 1945 (nr 592) § 14 mom. 2].

Behovsprövade stipendier.

Skolutredningen. Utredningen har föreslagit, att utöver grundstipendierna till landsbygdsungdom för inackordering, dagliga resor och frukostmål skulle, efter behovsprövning, utgå ytterligare stipendier. Sådana stipendier skulle utgå även till ungdom med hemvist på skolorten. Om de behovsprövade stipendiernas storlek yttrar skolutredningen bland annat följande.

Både för skolorternas ungdom och för landsbygdsungdom, som fått grundstipendium, skulle samtidigt behovet av stipendium prövas. Härvid blir riksdagens uttalande om stipendiernas storlek vägledande. Enligt riksdagen talade starka skäl för den principen, att stipendierna avpassades så, att de i huvudsak gäve full behovstäckning för helt obemedlade studielämpliga lärjungars studier. Den fulla behovstäckningen är mycket växlande från fall till fall och innebörden av uttrycket kan för övrigt uppfattas mycket olika. Därest principen om full behovstäckning konsekvent skulle genomföras, synes det därför vara svårt att vinna enighet om ett godtagbart högsta stipendiebelopp. Riksdagens uttalande torde emellertid icke böra tolkas så, att riksdagen motsatt sig tanken på ett högstbelopp. Och fastställandet av ett högsta stipendiebelopp har givna fördelar. Den sökande vet, vad han högst kan vänta att erhålla till hjälp för sina studier, han kan därför säkrare göra en kalkyl över sina studiekostnader och på denna grund bestämma, om han skall ge sig in på en viss studiebana, den utdelande myndighetens arbete med fördelningen av stipendierna förenklas, och anslagsbehovet kan lättare beräknas. I fråga om andra stipendiatgrupper, såsom lärjungarna vid folkhögskolor, lantmanna- och lantushållsskolor samt yrkesskolor, har också högstbelopp alltid fastställts. Då nu för landsbygdsungdomen ett grundstipendium avsetts täcka merkostnaden för beivrandet av högre skola jämfört med på skolorten boende elevs kostnader för skolgången, bör högstbeloppet utöver grundstipendiet beräknas så, att det helt täcker genomsnittskostnaden för den senare elevens skolgång. Överstyrelsen för yrkesutbildning har i sin stipendieutredning 1944 beräknat denna kostnad till 60 kronor per lärjunge och månad. För en skolgång på 9 månader skulle då kunna utgå högst 540 kronor. En landsbygds-lärjunge skulle härigenom kunna erhålla högst 500 + 540 kronor = 1 040 kronor per läsår. Detta belopp motsvarar i huvudsak den medelkostnad för inackordering, lägst 1 000 kronor, som skolutredningen räknat med i sin stipendieutredning 1944. För en lärjunge med hemvist på skolorten skulle högsta stipendiebeloppet bli 540 kronor.

I fråga om behovsprövade stipendier till dagligen resande lärjungar föreslår skolutredningen, att dessa skulle kunna utgå med högst hälften av kostnaderna för resor samt för frukostmål i skolorten. Helt obemedlad lärjunge av denna kategori skulle då erhålla full täckning för sina kostnader för resor och frukostmål.

Remissyttranden. I fråga om stipendiebeloppet på 540 kronor ha erinringar ej framförts från andra håll än från *statskontoret* och *länsstyrelsen i Göteborg*, vilka myndigheter, såsom framgår av förut berörda yttranden, ansett, att grundstipendiet å föreslagna 500 kronor borde jämkas nedåt och det behovsprövade stipendiet som följd härav utgå med högre belopp, vilket av statskontoret föreslagits till högst 600 kronor. Stipendium till å skolorten boende lärjunge anses av statskontoret böra utgå med högst 500 kronor. En viss höjning av stipendiebeloppen till lärjungar i städer med höga levnads-kostnader anses påkallad av *folkskolinspektörerna i Stockholm*.

Beträffande förslaget om behovsprövade stipendier åt dagligen resande lärjungar ha erinringar framförts från flera håll. Betecknande härutinnan är *skolöverstyrelsens* utlåtande, vari anföres följande.

En kategori av stipendiaterna har enligt förslaget kommit i ett förhållandevis sämre läge än övriga, nämligen de mindre bemedlade dagligen resande lärjungarna, en omständighet, som observerats i åtskilliga remissvar. Medan grundbeloppet för dem är beräknat efter samma måttstock som för de inackorderade, nämligen med halva omkostnaden för resor och frukostmål, låsas tilläggsstipendierna fast vid den andra hälften av samma kostnad som maximibelopp. Detta torde betyda, att en helt obemedlad lärjunge av ifrågavarande kategori aldrig tillnärmelsevis kan komma upp till den högsta tilläggs-summa, 540 kronor, som skulle kunna utgå för en obemedlad lärjunge, som vore inackorderad eller bosatt på skolorten. Överstyrelsen vill därför föreslå, att tilläggsstipendium även för dagligen resande lärjungar efter behovsprövning må kunna utgå med högst 540 kronor.

Enahanda förslag göres av *studielånenämnden*, *överstyrelsen för yrkesutbildning*, *domkapitlet i Visby* och *Sveriges folkskolläraryförbund*.

Särskilda tilläggsstipendier.

Skolutredningen föreslår, att i enstaka särskilt ömmande fall högsta stipendiebeloppet må kunna överskridas. Härom anför utredningen följande.

Undantagsfall kunna inträffa, då den stipendieutdelande myndigheten finner en sökandes kvalifikationer för fortsatta studier och ekonomiska situation vara sådana, att myndigheten skulle önska, att den hade möjlighet hjälpa den sökande med ett högre stipendium än det normala högsta. Det gäller t. ex. en lärjunge, som på grund av sin särskilda studielämplighet och gedigna karaktär inger säkra förhoppningar om att efter erforderlig utbildning bli en verkligt dugande samhällsmedlem, men som helt saknar det stöd och den hjälp, som föräldrar och närskylda kunna ge. För att en sådan lärjunge må kunna få den utbildning, som hans anlag göra högeligen önskvärd, borde möjlighet givas den stipendieutdelande myndigheten att öka hans studiehjälp, om det visar sig nödvändigt. Någon maximering av särskilt tilläggsstipendium synes icke erforderlig, fallen bli säkert sällsynta och det torde kunna anföras åt den stipendieutdelande myndigheten att utmäta detsamma efter förefintliga omständigheter. I stipendieförfattningen bör emellertid införas en bestämmelse att i enstaka särskilt ömmande fall högstbeloppet må kunna överskridas.

Förslaget tillstyrkes av bland andra *studielånenämnden*.

Inskränkning i stipendierätten.

Skolutredningen. Beträffande rätten för lärjungar med hemvist på skolorten att erhålla stipendium föreslår skolutredningen en inskränkning. Utredningen erinrar om, att statskontoret tidigare föreslagit, att stipendium icke skulle utgå till lärjungar i realskolan. Denna begränsning av stipendieklientelet avvisar utredningen och fortsätter:

En annan gräns finnes emellertid angiven i skolförfattningarna, nämligen mellan skolplikt och frivillig skolgång. Så långt skolplikten sträcker sig, har i författning angivits en annan väg än stipendievägen för studiernas möjliggörande. I och med att samhället kräver, att barnen måste gå i skola, har det också påtagit sig plikten att möjliggöra barnens skolgång, däri inbegripet skyldigheten att i fall, där ekonomiska hinder för barnets skolgång föreligga, undanröja dessa. Under de år, som skolplikten varar, är det närmast hemkommunens plikt att genom sina sociala organ och genom anslag för sociala ändamål av olika slag stödja dem, som på grund av ekonomiska svårigheter icke kunna bevista skolan. Detta är primärt den enskilda kommunens angelägenhet, och därest statens medverkan fordras, är detta ett led i den statliga sociala omvårdnaden och icke en egentlig skolfråga. Och kommunens skyldigheter mot ungdomen under skolpliktstiden bör icke inskränkas till vissa kategorier studerande ungdomar. Är en lärjunge i skolpliktsåldern i behov av ekonomisk hjälp för att fullgöra sin skolgång, bör han därför få denna hjälp, i vilket slag av offentlig skola han än går. I det nuvarande skolsystemet äro vissa lägre klasser av realskolan parallella med vissa klasser i folkskolan. Elever i med folkskolan parallella realskoleklasser böra enligt ovan framförda tankegång i lika mån som deras jämnåriga kamrater i folkskoleklasserna få del av sin hemkommuns omvårdnad och förmåner, om de äro i behov härav för sin skolgång. Frågan om hur denna sociala hjälp skall organiseras ingår i den större frågan om den allmänna socialvårdens organisation, vilken fråga utredes av särskilda sakkunniga, och skall därför icke här närmare behandlas. Det bör emellertid påpekas, att folkskolestadgan innehåller bestämmelse om ekonomiskt stöd åt hemmen i vissa fall för barnens skolgång. Jämlikt § 49 böra föräldrar eller målsmän, vilka icke äga tillgång att bekosta lärjunges skolgång, genom vederbörande skoldistrikts försorg härutinnan understöddas genom för ändamålet särskilt anslagna medel, vilka skola omhändrivas av skolrådet. Sådant understöd må icke anses vara av fattigvårds karaktär. Enhetsskolans likställande av alla skolformer på samma stadium synes förutsätta, att dessa bestämmelser utsträckas att gälla även lärjungar i skolpliktsåldern i med folkskolan parallella klasser inom allmänna högre skolor. Fördelningen av det kommunala anslaget bör då ske enhetligt av en central kommunal myndighet, till vilken förslag angående understöd kan ingivas av de olika skolornas ledare, såsom rektorer och överlärare. Då det här gäller understöd åt skolpliktiga barn, torde folkskolestyrelsen vara det organ, som i princip svarar för denna verksamhet. Med hänsyn till den erforderliga behovsprövningen och till att även elever vid högre skolor äro berörda, bör det till folkskolestyrelsen ställda anslaget kunna fördelas av något kommunalt socialorgan, t. ex. det organ, socialvårdsdelegerade, socialnämnd eller dylikt, som i kommuner med centraliserad socialvård utgör principal för den centrala socialvårdsbyrån. Beaktas bör under alla omständigheter, att här ifrågakarande understöd icke få ha fattigvårds karaktär. Då från hemkommun andra förmåner än ovan antydda komma folkskolebarnen till del, böra dessa förmåner

utsträckas även till realskoleeleverna på samma åldersstadier. Men härav följer som logisk konsekvens, att realskoleeleverna på ort med högre skola icke skola få förmåner utöver dem, som tillkomma de jämnåriga i folkskoleklasserna. När statsstipendier icke tilldelas folkskolans lärjungar, vilket så vitt känt är, icke heller från något håll föreslagits, böra icke heller på skolorten bosatta elever i de realskoleklasser, som äro parallella med folkskoleklasser, åtnjuta stipendier av statsmedel.

Skolutredningen föreslår därför, att till skolpliktig lärjunge, som är boende å skolorten, stipendium av här förevarande slag icke skall utgå.

Remissyttrandet. Förslaget har tillstyrkts av *domkapitlet i Uppsala*, medan *skolöverstyrelsen* anfört invändningar mot detsamma. Överstyrelsen yttrar:

Överstyrelsen anser sig böra påpeka inkonsekvensen i att utredningen utgått ifrån att den kommunala understödspflichten skulle stanna vid att omfatta endast barn, som besöka skola inom skolorten. För de inackorderade och resande har någon åtskillnad mellan barn inom och utom skolpliktsåldern icke beräknats. En obemedlad lärjunge i skolpliktsålder, som vore inackorderad i stad för att t. ex. genomgå klass 1^a i realskola, skulle sålunda få statsunderstöd, medan en obemedlad lärjunge i samma ålder, som hade tillfälle att gå i motsvarande klass i hemortens kommunala mellanskola, om där finnes sjuårig folkskola, skulle bero av kommunens understöd. Skillnaden mellan landsbygdsbarnens och skolortsbarnens villkor bleve säkerligen i många fall väsentlig och på skilda orter starkt varierande. Det skulle till och med kunna inträffa, att elever i en och samma klass kunde bli olika lottade, om de övergått till högre skola vid olika ålder. Konsekvensen synes fordra, att *antingen* de resande och inackorderade lärjungarna i skolpliktsålder av staten finge det grundbelopp, som avser att utjämna merkostnad på grund av avlägsen hemort, men där emot av kommunen det tilläggsunderstöd, som betingas av ekonomiska behov, *eller* att staten understödde dem alla i enlighet med reglerna för understöd åt barn över skolpliktsåldern. Överstyrelsen vill för sin del obetingat förorda det senare alternativet. De kommunala understöd, som utgå enligt den av utredningen åberopade § 49 folkskolestadgan, äro icke att jämföra med de föreslagna statsunderstöden, då de dels utgå utan någon hänsyn till studiebegåvning, dels ofta bestå endast i tilldelning av skor eller andra klädespersedlar. Överstyrelsen erinrar i detta sammanhang därom, att kommuns rätt att tilldela understöd i stipendieform icke är obestridlig och för närvarande föremål för utredning. Vid tilldelningen av statsstipendierna bör emellertid skäligen tagas till i vad mån kommunala understöd utgå till en lärjunge eller icke, i överensstämmelse med den föreskrift, som nu gäller beträffande landsbygdsstipendierna.

Även *länsstyrelsen i Linköping* påpekar, att det synes mindre konsekvent, att inskränkningen gäller endast lärjungar å skolorter.

Skolortsbestämelsen.

Skolutredningen. I överensstämmelse med av 1945 års riksdag gjort uttalande har skolutredningen föreslagit, att avståndet från lärjunges hemort till skolorten skall vara minst 5 kilometer, för att rätt till grundstipendium skall inträda för dagligen resande lärjunge.

Remissyttranden. *Studielänenämnden* anser naturligt, att som konsekvens härav den lärjunge, som bor på kortare avstånd från skolorten, även om han icke tillhör skolorten, skall räknas som »skolortslärjunge» med rätt till stipendium upp till 540 kronor men ej till grundstipendium.

Svårigheten att bestämma vad som menas med skolorten påpekas i åtskilliga remissyttranden och önskemål framställas om närmare precisering av begreppet. Härom yttrar exempelvis *studielänenämnden*:

Nämnden har för sin del tolkat ordsbestämmelsen så, att avståndet räknats från lärjungens hem till det samhälle, i vilket den högre läroanstalten ligger. Även om nämnden i tveksamma fall tagit all hänsyn till omständigheterna, är dock nämnden medveten om att nämndens tolkning i vissa fall kan medföra icke önskvärda konsekvenser med hänsyn till att skolorternas arealer är så högst olika och på så olika sätt avgränsade, vilket särskilt framträder, där skolorten utgör en av kommunerna inom ett större bebyggelseområde. Sedan även andra lärjungar än »landsbygdslärjungar» få möjligheter till stipendier, minskas dock de olägenheter och svårigheter, som uppdelningen av lärjungarna på två hemortskategorier innebär.

Skolöverstyrelsen yttrar i samma fråga:

Från flera håll har i remissyttrandena framhållits önskvärdheten av att uttrycket »skolort», när det är fråga om 5-kilometersavståndet, utbyttes mot »skolan». Det blir nämligen i verkligheten orättvist, att de barn, som inom en vidsträckt kommun, »skolort» — t. ex. en stad, som inkorporerat ett omfattande landsbygdsområde — ha lika lång eller längre väg att färdas än barn från en skolan närmare belägen grannkommun, icke få samma ersättning som de senare. Denna synpunkt finner överstyrelsen värd beaktande. Bestämmelsen borde dessutom utformas så, att 5-kilometersavstånd icke uppställdes som oeftergivlig avståndsgräns för rätt till resestipendier och ersättning för frukostmål. För den stipendieutdelande myndigheten borde stå öppet att med hänsyn till förekommande omständigheter modifiera detta villkor.

Skolöverstyrelsen föreslår slutligen, att uttrycket »skolorten» förändras till »vederbörlig skola». Samma förslag göres av *överstyrelsen för yrkesutbildning* och *länsstyrelsen i Härnösand*.

Behovsprövningen m. m.

I fråga om behovsprövningen med flera frågor, som icke närmare berörts av skolutredningen, har *studielänenämnden* anfört följande.

Till grund för behovsprövningen bör läggas målsmannens, respektive föräldrarnas till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt beskattningsbara belopp. Förmögenhet i form av kapital, fastighet och dylikt liksom skuld av mera betydande storlek bör därjämte inverka på stipendiebeloppen och därvid bör hänsyn också tagas till barnantalet. Skatteuppgifterna böra bestyrkas genom företeende av kronodebetsedel för den kommunala myndighet eller de kommunala förtroendemän, som bestyrka riktigheten av de i ansökningen lämnade uppgifterna. Av praktiska skäl synes det däremot mindre lämpligt, att avskrift av kronodebetsedel skall åtfölja varje ansökan om stipendium. Resekostnad bör icke beräknas för längre resor än till närmaste ort med sådan skola, som lärjungen bevisar för sin utbildning. Skolutredningens förslag, att antalet enkla

resor ej bör överstiga tio, tillstyrkes av nämnden. Högsta kostnad för frukostmål bör efter erfarenhet fastställas av nämnden för varje skolort; i allmänhet synes icke högre belopp än 200 kronor per läsår vara erforderligt. I fråga om stipendium för nu angivna kostnader liksom för andra kostnader för lärjunges skolgång bör fastslås, att stipendium icke kan utgå med högre belopp än de verkliga kostnaderna.

Stipendieberättigade skolor.

Skolutredningen. I fråga om de skolor, vilkas lärjungar skola vara berättigade att erhålla stipendium, har skolutredningen föreslagit, att utöver nu stipendieberättigade skolors elever jämväl lärjungarna i folkskolans icke obligatoriska högre avdelningar skulle få rätt att söka och erhålla stipendium på enahanda villkor som övriga högre skolors lärjungar.

Remissyttranden. I den mån förslaget berörts i yttrandena har det icke givit anledning till erinran. Endast *statskontoret* har avstyrkt utvidgningen av stipendieverksamheten under anförande, att enligt ämbetsverkets mening det torde få anses såsom en kommunal angelägenhet att sätta kommunens ungdom i stånd att genomgå den icke obligatoriska högre avdelning, som vederbörande skoldistrikt i förekommande fall upprättat vid folkskola. Skäl syntes ej heller föreligga att med statsstipendium understödja lärjunges genomgång av dylik avdelning å annan ort än hemorten.

Kostnadsberäkningar.

Skolutredningen. Utredningen betonar, att de verkliga kostnaderna icke med någon grad av säkerhet kunna på förhand beräknas. Tillräcklig erfarenhet saknades om frekvensen sökande och om huru många av de sökande som med hänsyn till studielämplighet och behov kunde väntas bli stipendiater. Skolutredningens beräkning av kostnaderna kunde därför ej bli annat än en ungefärlig förhandsberäkning. Beträffande kostnadsberäkningarna inhämtas i huvudsak följande.

Skolutredningen räknar med att omkring 5 800 inackorderade och omkring 6 100 resande lärjungar skola bli stipendieberättigade. För de inackorderade skulle då enligt föreslagna principer beräknas ett grundanslag av $5\,800 \times 500$ kronor = 2 900 000 kronor. För tilläggsstipendier enligt behovsprövning torde man behöva räkna med ungefär $\frac{2}{3}$ av antalet 5 800 lärjungar eller i runt tal 3 800 lärjungar. Tilläggsstipendium bör i medeltal räknas till hälften av tilläggsstipendiernas högstbelopp, 540 kronor. För dessa stipendier skulle då åtgå $3\,800 \times 270$ kronor = 1 026 000 kronor. För dagligen resande lärjungar räknade skolutredningen år 1944 med en medelkostnad av 100 kronor per år och lärjunge. I grundanslag till de 6 100 resande lärjungarna borde då räknas med $6\,100 \times 50$ kronor = 305 000 kronor. Tilläggsstipendier enligt behovsprövning böra tillkomma $\frac{2}{3}$ av dessa 6 100 lärjungar eller i runt tal 4 000 lärjungar. Sättes här medeltalet till 30 kronor, d. v. s. något mer än hälften av tilläggsstipendiet för resor, blir summan för tilläggsstipendier 120 000 kronor. Sammanlagda stipendiesumman skulle sålunda uppgå till i runt tal 4 350 000

kronor. Såsom bidrag till kostnaderna för skäligt antal resor mellan hemorten och skolorten för inackorderade lärjungar bör beräknas 50 000 kronor. Antalet resor bör lämpligen begränsas till högst tio enkla resor och resekostnaden uppgår i regel icke till några större belopp. Så länge bidrag till frukostmål för resande lärjungar skall utgå från stipendieanslaget, bör en summa beräknas även för detta ändamål. Med ledning av hittills vunnen erfarenhet från ansökningar om stipendium torde denna kunna uppskattas till i runt tal 600 000 kronor. För landsbygds klientelet uppgår sålunda sammanlagda stipendiebehovet till 5 000 000 kronor.

Beträffande lärjungar från städer och andra samhällen med högre skolor räknar skolutredningen efter utförlig motivering med omkring 10 000 stipendiater. Till en början synes det enligt utredningen vara riktigast att utgå från ett mindre antal och sedan låta erfarenheten från stipendieverksamheten reglera anslagsbehovet. I anslutning härtill har utredningen som grund för beräkningen av stipendieanslaget för första budgetåret uppskattat antalet stipendiater till 5 000. Som genomsnittligt belopp för »stadsstipendierna» synes man enligt utredningen kunna räkna med 300 kronor. Hela stipendiesumman för denna kategori lärjungar skulle då till en början bli 1 500 000 kronor för att sedan stiga till 3 000 000 kronor.

Sammanlagda stipendiebeloppet skulle sålunda enligt skolutredningens approximativa beräkning stiga till 8 000 000 kronor. För budgetåret 1946/47 föreslår utredningen ett reservationsanslag av 4 500 000 kronor.

R e m i s s y t t r a n d e n. Beträffande skolutredningens kostnadsberäkningar har *statskontoret* anfört följande.

Statskontoret hyser för sin del den övertygelsen, att en medelsanvisning för nästkommande budgetår å 4,5 miljoner kronor icke medgiver ett genomförande av det av skolutredningen framlagda förslaget. Konsekvenserna kunna bli, att så stor del av anslaget förbrukas till grundstipendier åt bland annat ekonomiskt välsituerade landsortslärjungar, att mycket begränsade möjligheter kvarstår att lämna de ekonomiskt minst bärkraftiga eleverna ett rimligt studieunderstöd, en ordning som icke synes ämbetsverket tillfredsställande. Härtill kommer, att enligt statskontorets uppfattning vittgående reformer icke böra genomföras, innan de ekonomiska konsekvenserna av besluten kunna fullt överblickas.

Av angivna skäl föreslår statskontoret, att man för nästkommande budgetår inskränker sig till ett mindre vittsyftande program, som verkligen kan genomföras inom den angivna kostnadsramen. Då en utvidgning av stipendieverksamheten i första hand bör komma den mest behövande studielämpliga ungdomen tillgodo, böra enligt ämbetsverkets mening de nu gällande stipendiegrunderna så ändras, att *dels* det för närvarande till 800 kronor fastställda maximibeloppet för studieunderstöd till landsbygdsungdom höjes till 1 000 kronor, *dels* ock å skolorten boende lärjungar beredes möjlighet att — likaledes efter behovsprövning — erhålla stipendier å högst 500 kronor, allt räknat för lärjunge och läsår. Någon förhöjning av bidragen utöver nyssnämnda maximibelopp torde tills vidare icke böra medgivas.

Departementschefen.

Det av skolutredningen framlagda förslaget till vidgad stipendieverksamhet bland lärjungarna vid högre läroanstalter innebär den principiella avvikelser från nu gällande stipendiesystem, att vissa slag av stipendier föreslås utgå utan behovsprövning. I syfte att utjämna skillnaden mellan skolort och icke skolort i vad avser kostnaderna för de ungas skolgång föreslår nämligen utredningen, att till beloppet bestämda grundstipendier, oavsett lärjunges behov av ekonomisk studiehjälp, skulle kunna utgå till studielämplig ungdom, som i sin hemort eller dess närhet icke har tillgång till högre skola för sin utbildning. Grundstipendierna skulle vidare kunna successivt påbyggas med stipendier upp till visst högstbelopp med hänsyn till lärjunges studiehjälpbehov. Stipendiesystemet fullständigast genom behovsprövade stipendier åt den studerande ungdomen i städer och tätorter med högre skolor.

Förslaget om grundstipendier liksom i övrigt den principiella uppläggningsen av stipendieverksamheten har vunnit så gott som enhällig anslutning av i ärendet hörda myndigheter. I likhet med dessa finner även jag utredningens förslag i stort sett innebära en välgrundad och praktisk lösning av de båda frågorna att bereda främst landsbygdens ungdom en viss kompensation för avsaknaden av högre skolor och att underlätta möjligheterna till högre utbildning för ungdomen från ekonomiskt svagare befolkningslager på land och i stad. Genom utdelandet av grundstipendier utan behovsprövning till studerande ungdom från landsbygden och orter utan högre skolor undanröjes också den i vissa sammanhang påtalade olägenheten med den nuvarande dyrortsgrupperingen, som ligger däri, att vid uppgörandet av denna hänsyn icke tagits till de särskilt för landsbygdens och vissa tätorters befolkning drygare kostnaderna för barnens skolgång utanför hemorten. Med hänsyn till de fördelar av olika slag, som det nu föreliggande förslaget till stipendieverksamhet bland de högre skolornas lärjungar innebär, anser jag mig kunna principellt ansluta mig till förslagets grundlinjer och i huvudsak tillstyrka dess genomförande.

Det av skolutredningen föreslagna grundstipendiet till i skolorten inackorderad lärjunge å 500 kronor anser jag mig kunna godtaga. Däremot synes mig det föreslagna grundstipendiet för de dagligen resande lärjungarna å halva resekostnaden efter billigaste färd sätt giva anledning till erinran. Såsom framhållits i vissa remissyttranden innebär ett grundstipendium å halva resekostnaden, att de dagligen resande lärjungarna få en avsevärt lägre kompensation än sina inackorderade kamrater. Rättvisare och mer i överensstämmelse med principen om utjämning av kostnaderna för skolgången mellan olika orters lärjungar synes vara, att hela resekostnaden utgår som grundstipendium. Jag delar principiellt denna uppfattning. Då emellertid grundstipendiet å 500 kronor till inackorderad lärjunge i åtskilliga fall icke helt täcker merkostnaden för skolgång i jämförelse med i skolstaden boende lärjunges kostnader, synes mig rättvisligen en viss reduce-

ring även av resekostnadsstipendiet böra ske. Skäl av praktisk art tala även för, att alltför små stipendiebelopp icke utdelas. Jag anser rimligt, att lärjungen själv eller hans målsman får bekosta resor upp till 25 kronor för termin men tillstyrker, att kostnader därutöver för dagliga resor efter billigaste färd sätt (månadsbiljetter, skolbiljetter och dylikt) må utgå med hela beloppet.

Beräkningen av grundstipendiet för frukostmål till halva kostnaden härför föranleder ingen erinran från min sida. Jag anser mig emellertid böra framhålla, att därest det av mig i annat sammanhang tillstyrkta förslaget om kostnadsfria skolmåltider genomföres, behovet av detta slag av grundstipendier med tiden kommer att bortfalla. Under den övergångstid, som väntas förflyta, innan skolmåltider anordnats vid alla högre läroanstalter, bör det ankomma på den stipendieutdelande myndigheten att beträffande varje särskild högre skola beakta, huruvida kostnadsfria skolmåltider tillhandahållas lärjungarna och, därest så skulle vara fallet, icke utdela grundstipendierna för frukostmål.

Det av skolutredningen föreslagna högstbeloppet å 540 kronor för behovsprövat stipendium finner jag mig kunna tillstyrka. På skäl, som anförts av skolöverstyrelsen med flera hörda myndigheter, anser jag mig likaledes böra förorda, att även de dagligen resande lärjungarna böra kunna erhålla, utöver nya tillstyrkta grundstipendier, behovsprövat stipendium upp till 540 kronor. Härigenom ställes denna kategori lärjungar i samma ställning som de övriga kategorierna av lärjungar och stipendiesystemet blir klarare och enklare i tillämpningen.

En synnerligen viktig och samtidigt svårlöst fråga, som livligt avhandlats i yttrandena, är frågan om principerna för urvalet av stipendiater. Jag delar helt skolutredningens ståndpunkt, att som första villkor för erhållande av stipendium skall gälla, att lärjungen visat god lämplighet för vald utbildningslinje. För att stipendieverksamheten icke skall medföra en icke önskvärd ansvällning av de huvudsakligast teoretiskt inriktade högre skolorna synas mig kraven på studielämplighet böra ställas tämligen höga. Det bör ankomma på studielånenämnden, som efter vad jag förvissat mig om ägnar denna fråga synnerlig uppmärksamhet, att med beaktande av de synpunkter och förslag, som framkommit i remissyttrandena, och i samråd med andra på området sakkunniga institutioner, utarbeta och bestämma de grunder, efter vilka studielämpligheten skall bedömas.

Den beträffande de s. k. landsbygdssstipendierna tillämpade och av skolutredningen upptagna bestämmelsen, att dagligen resande lärjunges rätt till grundstipendier skall inträda först, om avståndet från hemorten till skolorten är minst 5 km, synes mig på skäl, som anförts av flera av de berörda myndigheterna, böra ändras därhän, att avståndet räknas från bostadsorten till vederbörande skola. Oklarheten om vad som i det speciella fallet menas med skolorten, undanröjes härigenom, och lärjungar i vidsträckta kommu-

ner med omfattande landsbygdsområde kunna då bli delaktiga av grundstipendierna för dagliga resor och frukostmål, enligt förut av mig förordade grunder.

Föreskriften, att avståndet till skolan skall vara minst 5 km, synes mig däremot böra bibehållas men bestämmelsen härom givas sådan avfattning, att möjlighet föreligger för den stipendieutdelande myndigheten att med hänsyn till omständigheterna modifiera villkoret.

Skolutredningens förslag, att de högsta stipendiebeloppen i enstaka, särskilt ömmande fall skulle kunna ökas, anser jag välbetänkt, varför jag obetingat tillstyrker detsamma. Jag har heller ingen erinran att göra mot att jämväl lärjungar i folkskolans icke obligatoriska högre avdelningar skola få rätt att söka och erhålla stipendier på enahanda villkor som lärjungar i andra högre läroanstalter.

Beträffande skolutredningens förslag, att lärjungar i högre skolas klasser, som äro parallella med den obligatoriska folkskolans klasser, icke skulle kunna erhålla behovsprövat stipendium, har skolöverstyrelsen gjort invändning mot, att detsamma begränsats till att avse endast lärjungar med hemvist på skolorten. Det vore enligt överstyrelsens mening konsekvent, att bestämmelserna i förevarande hänseende avfattades så, att de avsåge båda kategorierna lärjungar. Jag ansluter mig till skolutredningens principiella uppfattning i denna fråga men anser i likhet med skolöverstyrelsen, att principen bör genomföras för alla sökande. Det torde också vara lämpligt, att återhållsamhet iakttages med stipendier åt lärjungar i realskolans begynnelseklasser med hänsyn till den osäkerhet i bedömandet av lärjungarnas förmåga att med framgång fullfölja studierna till examen, som alltid förefinnes beträffande nyintagna lärjungar. Jag förordar därför, att behovsprövat stipendium icke må utgå till lärjungar i klasserna 1⁴ och 1⁵—2⁵ i nuvarande läroverksorganisation eller motsvarande klasser i andra s. k. högre skolor. Däremot bör givetvis det utjämnande grundstipendiet utgå till dem av dessa klassers lärjungar, som äro berättigade att erhålla sådant stipendium.

Av reservationsanslaget till stipendier för läsåret 1945/46 återstå efter studielånenämndens utdelning av stipendierna i runt tal 256 000 kronor. Summan torde komma att stiga till omkring 275 000 kronor därigenom att stipendier återgå till statsverket på grund av stipendiaternas avgång från skolorna eller av andra skäl. Skolutredningen har beräknat anslagsbehovet för budgetåret 1946/47 till 4 500 000 kronor, vilket belopp även studielånenämnden ansett sig kunna tillstyrka. Beräkningen av erforderligt anslag erbjuder på grund av flera ovissa faktorer, vilket framhållits av bland andra skolutredningen och studielånenämnden, stora svårigheter. Jag har emellertid kommit till den uppfattningen att, även med beaktande av de av mig föreslagna ändringarna i skolutredningens förslag, ett anslag å 4 500 000 kronor bör kunna tillgodose de behov, för vilka stipendierna äro avsedda.

Då av anslaget skola utgå grundstipendier utan behovsprövning, synes anslaget böra få förslagsanslags natur. Den del av anslaget, som skall utgå i form av behovsprövade stipendier, torde dock böra begränsas. Jag tillstyrker därför, att anslaget uppföres som förslagsanslag med den begränsningen, att av anslaget ett belopp å högst 2 500 000 kronor må utgå till behovsprövade stipendier. Jag förutsätter härvid, att omförmälda reservation å i runt tal 275 000 kronor under nästa budgetår skall stå till förfogande för behovsprövade stipendier utan begränsning till »landsbygdsungdom».

II. Stipendier för studier vid brevskolor (korrespondensinstitut).

För budgetåret 1945/46 är uppfört ett reservationsanslag å 135 000 kronor till stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning.

Av anslaget återstå, enligt vad jag inhämtat från studielånenämnden, i runt tal 2 000 kronor.

Departement-
schefen.

Studielånenämnden har nu föreslagit, att anslaget för budgetåret 1946/47 måtte upptagas med 175 000 kronor. Beloppet understiger med 50 000 kronor det av skolutredningen år 1944 i dess betänkande angående stipendier m. m. för andra året beräknade anslaget. Då emellertid de av mig tillstyrkta nya grunderna för utgående av stipendier till landsbygdsungdom böra kunna medföra en viss begränsning särskilt av korrespondensinstitutens realskolor på landsbygden, anser jag det av studielånenämnden föreslagna beloppet lämpligt. Jag tillstyrker därför, att ifrågavarande reservationsanslag för nästa budgetår uppföres med 175 000 kronor.

III. Anslag till studielånenämndens verksamhet.

För budgetåret 1945/46 har upptagits ett anslag till studielånenämnden å 25 000 kronor. Då detta anslag på grund av betydligt ökad omfattning av nämndens verksamhet visat sig vara otillräckligt, har 1946 års riksdag på tilläggsstat anvisat ytterligare 10 000 kronor.

I skrivelse den 6 december 1945 har nu *studielånenämnden* anfört bland annat följande.

Arbetet i nämnden har högst avsevärt ökat genom tillkomsten av ansökningar om s. k. landsbygdsstipendier och stipendier för korrespondensstudier, vilka tillsammans uppgått till 8 900 (respektive 7 460 och 1 440). Intill den 1 december hade dessutom inkommit 1 506 ansökningar om studielån, varjämte ett stort antal ärenden, som remissledes underställts nämnden, främst frågor rörande understöd ur allmänna arvsfonden, behandlats av nämnden. Det kan med säkerhet antagas, att antalet ansökningar nästa budgetår skall bli större, då möjligheterna att erhålla stipendier blivit allmän-

nare kända. Nämndens arbete kommer därför säkerligen att bli än mer omfattande än i år. Redan hittills vunnen erfarenhet har visat, att det för nämndens kanslipersonal anvisade anslaget icke medgiver anställande av tillräcklig arbetskraft. Det arbete, som bör åvila kansliet, är nämligen numera av den omfattning, att det icke kan medhinnas av den deltidsanställda personal, som anslaget nu medgiver att anställa. Det blir därför i framtiden med visshet nödvändigt att anställa personal, som helt kan ägna sig åt nämnden. Erfarenheten hittills ger emellertid icke säker grund att beräkna personalens storlek. Nämnden är därför icke för det närvarande beredd att föreslå personalstat utan finner det lämpligast att därmed får anstå, till dess ytterligare erfarenhet vunnits. I likhet med vad som föregående år varit fallet, anser nämnden därför, att det för kanslipersonal beräknade delanslaget nästa budgetår bör upptagas med ett totalbelopp, varur arvoden och avlöningar efter behov av arbetskrafter för arbetets behöriga utförande kunna utgå. Nämnden har beräknat sådant totalbelopp till 16 000 kronor, vilket skulle medgiva anställande av en eller två sekreterare med arvoden, motsvarande tillhoppa i huvudsak de avlöningsförmåner, som tillkomma en extra ordinarie tjänsteman i 21 lönegraden, samt kanslibiträden. I anslag för tryckning av nämndens cirkulär m. m., andra expenser och ersättning åt ledamöter för mistade löneförmåner beräknar nämnden 12 000 kronor. Nämndarbetets art och omfattning torde nödvändiggöra, att någon ledighet från annat arbete beredes nämndledamot. Detta gäller främst ordföranden, som har ledningen och främsta ansvaret för nämndens verksamhet och som dagligen måste ägna vissa timmar åt nämndarbetet, såsom planerande och övervakande av arbetet på expeditionen, förberedande av nämndens sammanträden, mottagning av allmänheten, avgörande av frågor, som nämnden överlåtit åt ordföranden att efter nämndens principbeslut besvara m. m.

Nämnden hemställer om ett anslag å 40 000 kronor. Nämnden framhåller emellertid, att den gjorda anslagsberäkningen förutsatte, att nämnden nästa budgetår skulle få i huvudsak samma uppgifter som budgetåret 1945/46. Skulle nya uppgifter tillkomma, borde mot ökningen i arbetet svarande kostnader läggas till det beräknade anslaget.

Sedermera har nämnden, under framhållande, att utvidgningen av stipendieverksamheten, som komme att bli en följd av ett bifall till förslaget om stipendier jämväl åt skolorternas ungdom, komme att medföra betydligt ökat arbete för nämnden, hemställt om ett anslag å 50 000 kronor. Då med anslaget skola bestridas till storleken på förhand så ovissa kostnader som ersättning åt nämndledamöter för mistade löneförmåner, tryckning av ansökningsblanketter, stipendiecirkulär m. m., föreslår nämnden tillika, att anslaget måtte erhålla förslagsanslags karaktär.

Departementschefen.

Jag förutsätter, att studielånenämnden även i fortsättningen skall handha stipendieutdelningen. Det är givet, att omfattningen av nämndens verksamhet därigenom kommer att väsentligt ökas och att behov uppstår av ett mera fast organiserat kansli. Säkra hållpunkter för en bedömning av personalbehovet föreligga emellertid icke. Med hänsyn härtill synes det nödvändigt, att det för nästa budgetår erforderliga anslaget anvisas i form

av ett förslagsanslag, varvid det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser rörande anslaget disposition. Jag förutsätter, att anslaget icke utan Kungl. Maj:ts medgivande må överskridas. Den ökade verksamheten lär även påkalla en omprövning av ledamöternas arvoden. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser även i nämnda hänseende.

Därest i enlighet med vad jag förordat ifrågavarande anslag erhåller förslagsanslags natur, torde detsamma böra för nästa budgetår uppföras med ett belopp av 50 000 kronor.

IV. Stipendier vid folkhögskolorna, folkliga musikskolan i Arvika och yrkesundervisningen.

För dessa ändamål ha för innevarande budgetår anvisats följande anslag:

Folkhögskolorna	kronor	1 000 000
Folkliga musikskolan i Arvika	»	1 500
Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning	»	1 500 000
Centrala verkstadsskolor	»	1 200 000
Verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom	»	100 000
Flygmekanikerskolan i Mölndal	»	140 000.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 15 september 1939 gälla beträffande stipendier vid folkliga musikskolan i Arvika i tillämpliga delar föreskrifterna rörande elevstipendier vid folkhögskolor, dock med iakttagande av att stipendiebeloppen må begränsas inom ramen för det beviljade anslaget.

I 1945 års åttonde huvudtitel, sid. 436 ff. och 506 ff., lämnas utförliga redogörelser för stipendiefrågans tidigare utveckling samt för av skolöverstyrelsen respektive överstyrelsen för yrkesutbildning verkställda undersökningar rörande elevernas utgifter och stipendiebehov. Då några förändringar i angivna hänseenden sedan dess icke inträffat, torde jag få hänvisa till nämnda redogörelser.

Gällande grunder m. m.

Vid 1945 års riksdag (skrivelse nr 8, punkterna 182 och 212) beslöts i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, att stipendierna vid folkhögskolorna och yrkesundervisningsanstalterna skulle från och med budgetåret 1945/46 utgå med högst 75 kronor för elev av tredje behovsgraden, med högst 50 kronor för elev av andra behovsgraden och med högst 25 kronor för elev av första behovsgraden, allt per månad räknat. Dessförinnan hade stipendierna, enligt beslut av 1938 års riksdag, varit fastställda till 45, 25 respektive 15 kronor per elev och månad. Kungl. Maj:ts förslag till 1945 års riksdag anslöt sig i huvudsak till vad skolöverstyrelsen förordat beträffande folkhögskolestipendierna. Överstyrelsen för yrkesutbildning hade i fråga om stipendierna vid yrkesundervisningen föreslagit en uppdelning av dessa i grundbelopp och ett

eller flera tillägg, differentiering av stipendierna efter dyrort samt en så väsentlig höjning av stipendierna, att högsta stipendiebeloppet skulle komma att utgå med 90 kronor per elev och månad. Föredragande departementschefen fann emellertid synnerligen angeläget, att alltjämt samma principer tillämpades vid yrkesundervisningsanstalterna som vid folkhögskolorna och lantmanna- och lanthushållsskolorna samt ansåg det icke påkallat att förorda någon ändring i det dittills tillämpade systemet med fördelning av de stipendieberättigade eleverna i tre behovsgrader och med flera differentierade belopp för varje behovsgrad.

Riksdagen uttalade samtidigt, att riksdagen fann åtskilliga skäl tala för principen att helt obemedlade elever borde kunna få alla sina kostnader täckta genom stipendier — helt eller till väsentlig del av statsmedel. Riksdagen hade dock icke funnit sig böra i ifrågavarande sammanhang taga ställning till denna fråga, utan ansåge sig för det dåvarande böra godtaga de av skolöverstyrelsen föreslagna stipendiegrunderna att gälla för budgetåret 1945/46.

Enligt de anvisningar, som skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning efter samråd med varandra och med lantbruksstyrelsen utfärdat rörande tillämpningen av kungörelserna den 29 juni 1945 angående stipendier åt elever vid folkhögskolor (nr 569) respektive stipendier åt elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning (nr 572), sker utdelningen av förevarande stipendier efter i huvudsak följande grunder.

Vid prövning av elevernas stipendiebehov tages i första hand hänsyn till föräldrarnas beskattningsbara belopp för statlig inkomst- och förmögenhets-skatt varjämte beaktas övriga faktorer, som kunna inverka på elevens ekonomiska förhållanden under kursvistelsen.

Vid förstahandsprövningen utgår överstyrelsen från nedanstående skala. Det belopp, som erhålles härvid, kallas grundbelopp.

Föräldrarnas senast upptagna beskattnings- bara belopp kronor	Beräknat grund- belopp per månad kronor
0	75
1— 200	70
201— 400	65
401— 600	60
601— 800	55
801—1 000	50
1 001—1 200	45
1 201—1 400	40
1 401—1 600	35
1 601—1 800	30
1 801—2 000	25
2 001—2 200	20
2 201—2 400	15
2 401—2 700	10
2 701—3 000	5

Om hemmets ekonomiska förhållanden och därmed taxeringsunderlaget undergått väsentlig förändring på grund av faderns eller moderns frånfalle, arbetslöshet eller av annan anledning, tages vid bestämmandet av grundbeloppet skälig hänsyn till de ändrade förhållandena.

Därest den stipendiesökande elevens ekonomiska förhållanden före kursvistelsen varit helt skilda från hemmets (t. ex. den sökande varit boende utom hemmet och ej erhållit understöd därifrån), bestämmas grundbeloppet med hänsyn till det bidrag, som sökanden skäligen kan antagas erhålla från hemmet under kursvistelsen, samt de egna medel han på grund av föregående arbetsanställning bör kunna disponera för sin utbildning.

Å grundbeloppet vidtagas, såsom ovan nämnts, jämkningar, som i förekommande fall kunna visa sig behövliga på grund av förekomsten av skulder, utgifter på grund av sjukdom, dödsfall och dylikt inom den sökandes familj, ägandet av fastighet eller förmögenhet i annan form, ävensom andra förhållanden, vilka påverka hemmets eller elevens ekonomi eller kunna inverka på kostnaderna för elevens kursvistelse, t. ex. kostnader för resor till skolan, förmånen att under kursvistelsen kunna bo i sitt hem och där intaga sina måltider m. m. Beträffande inverkan av föräldrarnas förmögenhet må nämnas, att hänsyn därvid i viss utsträckning tages till förekomsten av barn under 16 år.

Föreslagen höjning av stipendierna.

Under hänvisning till 1945 års riksdags förutnämnda uttalanden samt till det ytterligare uttalande i frågan, som riksdagen gjorde vid behandlingen av proposition nr 74 angående studiehjälp åt landsbygdens ungdom och beträffande vars innehåll jag torde få hänvisa till den föregående framställningen, ha *skolöverstyrelsen* och *överstyrelsen för yrkesutbildning* föreslagit en ytterligare höjning av stipendiebeloppen, varigenom stipendium i högsta behovsgraden skulle kunna utgå med högst 90 kronor per elev och månad. Förslaget har utformats i anslutning till den av riksdagen beslutade höjningen av stipendiebeloppet till inackordering åt landsbygdsungdom från av Kungl. Maj:t föreslagna 675 kronor till 800 kronor för läsår, motsvarande omkring 90 kronor för läsmånad.

Statskontoret har avstyrkt den föreslagna höjningen. Ämbetsverket framhåller, att det icke torde vara uteslutet, att de för närvarande höga levnads-kostnaderna under den närmaste framtiden kunde komma att i någon mån nedgå. Under sådana förhållanden förefölle det föga tillrådligt att låta nuvarande höga prisnivå bestämma stipendiebeloppen för läsåret 1946/47.

I fråga om folkhögskolestipendierna har statskontoret vidare framhållit, att någon direkt jämförelse mellan ifrågakommande stipendier och det högsta understödsbelopp, 800 kronor för år eller omkring 90 kronor för månad, som enligt beslut av innevarande års riksdag må utgå till ungdom från landsbygden för studier vid högre läroanstalter, icke syntes rättvisande, då folkhögskolorna i allmänhet vore belägna inom lägre dyrorter än ifrågakommande högre läroanstalter.

Anslagsberäkningar.

Folkhögskolorna. *Skolöverstyrelsen* har anfört följande.

Vissa svårigheter föreligga att beräkna anslagets storlek. Då inkallelserna till förstärkt försvarsberedskap numera upphört, torde elevantalet vid folkhögskolorna komma att ökas. Även de höjda stipendiebeloppen torde medverka härtill. I syfte att underlätta genomgång av folkhögskolekurs lära några landsting överväga slopandet av undervisningsavgift, och i de fall så sker, torde ökat elevantal vara att beräkna. Vidare kan omfattningen av och anslutningen till de av 1945 års riksdag beslutade fortsättningskurserna nu icke med säkerhet bedömas. En höjning av högsta stipendiebeloppet från 75 till 90 kronor, d. v. s. med 20 procent av nu utgående högsta belopp, torde medföra, att antalet helt obemedlade elever i särskilt hög grad kommer att ökas, enär ekonomiska svårigheter tidigare ofta hindrat sådana elever att bevista folkhögskola. Enligt överstyrelsens mening synas därför starka skäl tala för att anslaget uppräknas med 30 procent.

Skolöverstyrelsen har i anledning härav föreslagit en höjning av förslagsanslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolor med 300 000 kronor till 1 300 000 kronor.

Musikskolan i Arvika. *Skolöverstyrelsen*, som förutsatt, att samma grunder alltjämt skola tillämpas för musikskolans stipendier som för folkhögskolornas, har beräknat det erforderliga anslaget för nästa budgetår till stipendier vid folkliga musikskolan i Arvika till 3 600 kronor, innebärande en höjning med 2 100 kronor.

Yrkesundervisningen. *Överstyrelsen för yrkesutbildning* har i likhet med skolöverstyrelsen funnit vissa svårigheter föreligga att i anslutning till den föreslagna höjningen av stipendiebeloppens storlek beräkna anslagets storlek. Ändrade stipendiegrunder kunde förvisso inverka på stipendiaternas antal. Likaså torde ett eventuellt försämrat konjunkturläge komma att dels öka stipendiaternas antal, dels höja de utgående stipendiebeloppen. De beräkningar angående medelsbehovet, som överstyrelsen verkställt, hade skett utan hänsynstagande till nyssnämnda förhållanden.

Överstyrelsen har — med hänsyn även till den ökning av antalet stipendier, som kan förutses på grund av ökningen av elevantalet — beräknat anslagsbehovet till stipendier vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning till 1 800 000 kronor eller 300 000 kronor mer än anslaget för innevarande budgetår är uppfört med.

Vid centrala verkstadsskolor, verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom och flygmekanikerskolan i Mölndal har överstyrelsen räknat med ett genomsnittligt månadsstipendium av 75 kronor per stipendiat. Kurstiden är i regel 11 månader per år. Av det för budgetåret 1946/47 beräknade elevantalet vid centrala verkstadsskolor, cirka 2 400, har överstyrelsen uppskattat antalet stipendiat till cirka 2 000. Stipendieanslaget för sistnämnda skolor skulle alltså böra beräknas till $(75 \times 11 \times 2\,000 =)$ 1 650 000 kronor. Vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom har beräknats ett elevantal av 65 elever. Med utgångspunkt från antagandet, att 60 av dessa elever skulle vara stipendieberättigade, komme kostnaden för

dessas stipendier att uppgå till $(75 \times 11 \times 60 =)$ 49 500 kronor eller, avrundat, 50 000 kronor.

Vid flygmekanikerskolan i Mölndal har överstyrelsen icke beräknat någon nämnvärd förändring av elevantalet för budgetåret 1946/47. Av det beräknade elevantalet 200 ha cirka 180 elever antagits komma i åtnjutande av stipendier. På grundval av ovanstående beräkningsförfarande syntes kunna förutsättas ett anslagsbehov av $(75 \times 11 \times 180 =)$ 148 500 kronor eller i runt tal 150 000 kronor.

Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund har anhållit, att maximibeloppet för nu ifrågavarande stipendier måtte fastställas till 100 kronor samt att vissa ändrade grunder måtte tillämpas vid stipendiernas fördelning. I sistnämnda hänseende anföres bland annat följande.

Det är vår bestämda uppfattning, att högsta stipendiet bör tilldelas ett långt större antal elever, än som hittills varit fallet. Vi anse sålunda, att i första hand alla de elever, som äro att hänföra till de s. k. andra och tredje behovsgraderna, böra komma i åtnjutande av maximibeloppet. Om föräldrarnas beskattningsbara inkomst stannar vid 750 kronor, torde denna inte, utom i de fall den bland annat grundar sig på innehav av förmögenhet av viss storleksordning, vara ägnad att ställa eleven i en så fördelaktig ekonomisk ställning under vistelsen vid folkhögskola eller yrkesutbildningsanstalt, att det av denna anledning finnes något rimligt skäl att utdela reducerat stipendium.

I detta sammanhang kan man också ifrågasätta lämpligheten utav att binda stipendieberäkningen vid föräldrarnas beskattningsbara belopp till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt. Särskilt folkhögskoleeleverna rekryteras ofta ur årsklasser, som redan ha egen inkomst. I dessa fall spelar föräldrarnas ekonomiska ställning ingen avgörande roll, såvida den inte antingen är så svag, att vederbörande elev med en del av sin arbetsinkomst bidragit till deras försörjning, eller den är så god, att bidrag från föräldrarnas sida till skolvistelsen direkt kunna anses vara motiverade. Större hänsynstagande till ungdomarnas egen ekonomi är därför att rekommendera vid stipendiegivningen.

I anledning av motionsvis gjorda yrkanden (I: 126 och II: 209) om utredning angående mindre utbildningslån till medellös ungdom, som önskar genomgå kommunal eller enskild anstalt för yrkesutbildning eller folkhögskola, anförde 1942 års riksdag i skrivelse nr 444 följande.

Motionärerna avse att vid sidan av stipendieformen skulle tillskapas möjlighet att utdela mindre utbildningslån till medellös ungdom, som önskar genomgå kommunal eller enskild anstalt för yrkesundervisning eller folkhögskola. Det sålunda väckta spörsmålet har givetvis sin egentliga betydelse vid de kommunala eller enskilda anstalterna för yrkesundervisning, medan för folkhögskolornas del behovet av en särskild form av utbildningslån icke torde vara särskilt framträdande. Riksdagen finner sig böra erinra, att en förmånlig form av avbetalningslån för studieändamål redan finnes, nämligen riksbankens s. k. B-lån, vilka äro amorteringsfria under högst 4 år, under vilken tid endast ränta behöver erläggas. Det synes emellertid icke uteslutet, att för underlättande av utbildningsmöjligheterna vid ifrågavarande skolor behov kan visa sig föreligga av andra låneformer vid sidan av den nyss angivna. Riksdagen har fördenskull intet att erinra mot att den i motionerna väckta frågan göres till föremål för närmare övervägande. Enligt riksdagens mening bör vid en eventuell utredning i första hand beaktas, i vad mån genom förhöjning av

nu utgående stipendiebelopp det av motionärerna avsedda syftet kan vinnas. Därest vid sidan av denna understödsform en särskild form av utbildningslån finnes böra komma till stånd, synes densamma närmast böra ifrågakomma för underlättande av studier, som kräva icke alltför kort tid, samt till förmån för ungdom, som redan under någon tids vistelse vid vederbörande läroanstalt visat sig äga förmåga att med intresse och framgång bedriva studier av här ifrågavarande slag.

Sedan skolöverstyrelsen anbefallts att verkställa den av riksdagen begärda utredningen, har *överstyrelsen* i skrivelse den 2 mars 1945 — under framhållande att överstyrelsen behandlat ärendet endast i vad avsåge utbildningslån åt ungdom för genomgång av folkhögskola — framlagt sina synpunkter på den väckta frågan. Efter att ha erinrat om att genom den av Kungl. Maj:t vid 1945 års riksdag föreslagna höjningen av förevarande stipendier sådana åtgärder redan vidtagits, som enligt riksdagens skrivelse i första hand vid en utredning borde beaktas, har överstyrelsen beträffande frågan om särskilda lånemöjligheter anfört i huvudsak följande.

I de fall, då lån ändå måste upptagas för genomgående av folkhögskolekurs, torde i flertalet fall möjligheter till mindre sådana lån förefinnas utan att särskilda statliga åtgärder för ändamålet behöva vidtagas. Folkhögskolornas elevförbund — sammanslutningar av äldre elever vid skolorna — bruka som en av sina uppgifter sätta åstadkommandet av lånefonder för skolornas elever, vid flertalet folkhögskolor torde sådana fonder finnas. Anordnande av lånemöjligheter enligt motionärernas förslag skulle vid genomförandet möta betydande svårigheter. Från folkhögskolornas representanter har icke någon gång frågan om understöd av statsmedel för att möjliggöra lån till medellösa elever förts fram.

Under nuvarande förhållanden anser icke överstyrelsen åtgärder för anordnande av utbildningslån till medellös ungdom, som önskar genomgå folkhögskola, motiverade. Frågan om sådana utbildningslån torde komma i ett delvis annat läge, om vid folkhögskolorna tredje årskurser, avsedda att förbereda till inträde vid socialinstitut, inrättas. För den ungdom, som kommer att bevista sådana tredje årskurser, blir det dels fråga om längre tids studier, dels fråga om studier som torde kunna beräknas giva eleverna bättre utkomstmöjligheter. Det torde kunna ifrågasättas, om ej den lämpligaste formen för studielån åt medellösa elever vid tredje årskurs vid folkhögskola vore de räntefria studielån, som nu utlämnas från allmänna studielånefonden. I avvaktan på erfarenheter från den försöksvis anordnade tredje årskurs, som ifrågasatts, är överstyrelsen icke för närvarande beredd att yttra sig om, huruvida särskilda lånemöjligheter kunna befinnas önskvärda för medellösa elever vid tredje årskurs vid folkhögskola och om den lämpligaste formen för dessa lånemöjligheter, om de befinnas vara önskvärda.

I detta sammanhang torde jag få anmäla en framställning från *överstyrelsen för yrkesutbildning*, innebärande, dels att i anstalter, vilka stå under överstyrelsens inseende, skall, i den mån så kan ske utan förfång för svenska inträdesökande, kunna intagas ungdom från de övriga nordiska länderna, dels ock att i samband därmed stipendier skola få utgå till ifrågavarande elever enligt samma grunder som för svenska elever. Överstyrelsen har anfört bland annat följande.

Överstyrelsen vill i detta sammanhang erinra om, att genom ämbetskrivelser den 5 mars 1943 respektive den 24 mars 1944 medgavs att vid de statsunderstödda skolorna för yrkesundervisning under vissa villkor, bland annat att plats kunde beredas utan förfång för svenska inträdessökande, finge såsom ordinarie elever emottagas norska och danska flyktingar, i båda fallen till ett antal av högst ett hundra. I viss omfattning har på grund av nämnda medgivande danska och norska flyktingar beretts yrkesutbildning. Det får emellertid anses vara av betydelse för nordiskt samarbete, att framtida möjligheter i viss omfattning hållas öppna för ungdom såväl från Danmark och Norge som från övriga nordiska länder att som elever kunna intagas i de svenska yrkesskolorna.

Därest dylika möjligheter beredas ungdom från våra grannländer att vinna inträde i de svenska yrkesskolorna, synes det även skäligt att stipendier efter samma grunder som för svenska elever få utgå. Ehuru direkt föreskrift om att svenskt medborgarskap erfordras för erhållande av stipendium icke finnes i Kungl. Maj:ts kungörelse den 29 juni 1945 angående stipendier åt elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning (nr 572), har överstyrelsen utgått från, att detta får anses vara ett förutsatt villkor.

Statskontoret har i yttrande över nämnda framställning framhållit, bland annat, att åtgärder av ifrågavarande slag icke borde planeras på så sätt, att de kunde medföra något förfång för utbildningen av svenska medborgare. Statskontoret har även erinrat om önskvärdheten av reciprocitet vid beviljande av förmåner av nämnda slag.

Som av den föregående redogörelsen framgår, ha skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning i anslutning till 1945 års riksdags ställningstagande till förevarande och andra stipendiefrågor föreslagit en höjning för nästa budgetår av stipendierna vid folkhögskolorna och yrkesundervisningsanstalterna, varigenom maximibeloppet för dessa stipendier skulle utgå med 90 kronor för elev och månad mot 75 kronor för innevarande budgetår. Förslaget skiljer sig från vad jag i det föregående förordat beträffande stipendier åt elever vid vissa högre läroanstalter främst i två hänseenden, nämligen dels däri, att någon ändring av stipendiegrunderna i riktning mot grundbelopp och tillägg icke ifrågasatts, och dels däri, att stipendierna föreslagits skola utgå med ett lägre maximibelopp för månad räknat än nyssnämnda stipendier.

Vad beträffar uppdelningen av stipendierna i grundbelopp och tillägg må framhållas, att denna anordning främst motiverats av den beträffande ifrågavarande läroanstalter framträdande motsättningen mellan begreppen skolort och icke skolort. Då detta förhållande icke med samma styrka gör sig gällande i fråga om folkhögskolorna och yrkesskolorna, finnes, såvitt jag nu kan bedöma saken, ingen anledning att för ifrågavarande stipendiers vidkommande för närvarande förorda införandet av samma system. Jag ämnar emellertid ägna detta spörsmål fortsatt uppmärksamhet och får måhända anledning att till ett kommande budgetår återkomma till denna fråga.

Vad därefter angår stipendiebeloppens storlek vill jag erinra, att vid folkhögskolorna i regel och vid yrkesskolorna i stor utsträckning råder internat-

Departementschefen.

system, vilket möjliggör relativt låga inackorderingskostnader. Kurserna äro dessutom vid folkhögskolorna och i viss utsträckning även vid yrkeskolorna relativt korta. Vid yrkesskolorna tillkommer därjämte möjligheten för eleverna att i viss omfattning få arbetspremier. Då på grund av dessa omständigheter kostnaderna för eleverna vid folkhögskolorna och yrkeskolorna på det hela taget ställa sig relativt lägre än vid de högre läroanstalterna, synes det enligt mitt förmenande också motiverat, att stipendierna vid de förra anstalterna sättas lägre än vid de senare. Jag vill understryka, att jag kommit till denna slutsats med hänsyn till det faktiska läget och icke såsom följd av ett underskattande av den praktiska utbildningens betydelse. Då med ett maximibelopp av 90 kronor det av riksdagen anförda önskemålet, att helt obemedlade elever borde kunna få alla sina kostnader täckta genom stipendier, torde bli i huvudsak tillgodosett, har jag ansett mig kunna ansluta mig till förslaget i detta avseende. Jag förordar alltså, att maximibeloppet i högsta behovsgraden sättes till 90 kronor, motsvarande en höjning med 20 procent, samt att i anslutning därtill stipendierna även i näst högsta och lägsta behovsgraderna i motsvarande mån höjas, alltså i den förra behovsgraden från 50 till 60 kronor och i den senare behovsgraden från 25 till 30 kronor.

Det torde jämväl i fortsättningen få ankomma på skolöverstyrelsen respektive överstyrelsen för yrkesutbildning att fastställa de närmare grunderna för stipendieutdelningen. Jag förutsätter därvid, att någon skärpning av de nu tillämpade fördelningsgrunderna icke kommer till stånd, utan att i anslutning till mitt förslag en effektiv förbättring av stipendieförmånerna i olika behovsgrader kommer de behövande eleverna till godo.

Mot myndigheternas anslagsberäkningar har jag icke funnit anledning till annan erinran, än att förslagsanslaget till stipendier åt elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom med hänsyn till, att jag icke för nästa budgetår ifrågasatt avveckling av verkstadsskolan i Lysekil, torde böra uppföras med 100 000 kronor.

I samband med min anmälan av frågan om statsbidrag till yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad m. m. (propositionen nr 8 till innevarande års riksdag) har jag förordat, att stipendier till elever vid sjömansskolor skola utgå enligt samma grunder som vid annan yrkesutbildning, ävensom att sjöman därjämte skall kunna erhålla nedsättning till hälften av sina resekostnader till och från kursorten. I enlighet härmed torde stipendiebeloppen även i dessa fall böra bestämmas i enlighet med vad jag i det föregående förordat. För ändamålet torde det i riksstatsförslaget med beräknat belopp upptagna förslagsanslaget till stipendier åt elever vid sjömansskolor för nästa budgetår böra uppföras med det beräknade beloppet, 50 000 kronor.

I betraktande av den av mig förordade höjningen av folkhögskolestipendierna och med hänsyn till vad skolöverstyrelsen anført rörande behovet av särskilda utbildningslån till medellösa elever vid folkhögskolorna är jag icke beredd att för närvarande förorda någon ytterligare åtgärd i anledning av vad riksdagen i skrivelsen 1942: 444 anført.

Såsom av punkten 292 i årets åttonde huvudtitel framgår, har det alltsedan år 1935 i viss begränsad omfattning varit möjligt för svensk ungdom att bibehålla stipendium vid studier vid folkhögskola i något annat av de nordiska länderna. Ehuru tidigare räknats med en viss reciprocitet härvidlag, har jag för nästa budgetår på grund av de för närvarande rådande särskilda förhållandena ansett mig böra tillstyrka, att ett antal svenska folkhögskolestipendier ställes till förfogande för sådana elever från ifrågavarande länder, vilka studera vid svenska folkhögskolor. Beträffande grunderna för fördelningen av stipendierna vid detta utbyte av folkhögskoleelever torde jag få hänvisa till nämnda punkt i huvudtiteln. Kostnaderna för ifrågavarande stipendier, vilka, som jag i anförda sammanhang framhållit, böra bestridas från förevarande stipendieanslag vid folkhögskolorna, torde icke behöva föranleda någon uppräknig av det för nästa budgetår beräknade anslaget.

Beträffande yrkesutbildningen har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut den 5 mars 1943 och den 24 mars 1944 förklarat hinder icke möta för de statsunderstödda skolorna för yrkesundervisning att såsom elever mottaga danska och norska flyktingar till ett antal av högst etthundra av vardera gruppen, dock endast i den mån plats kunde beredas dem utan förfång för svenska inträdessökande samt utan att statsverket därigenom åsamkades ökade kostnader för inrättandet av nya läraravdelningar. Överstyrelsen för yrkesutbildning har nu framhållit, att möjligheter även framdeles borde finnas för mottagande i svenska yrkesskolor av ungdom ej blott från Danmark och Norge utan även från övriga nordiska länder, samt föreslagit, att stipendier därvid skulle kunna utgå efter samma grunder som för svenska elever. Jag ansluter mig till tanken att visst utrymme vid svenska yrkesskolor beredes åt ungdom från övriga nordiska länder och att stipendier härför ställas till förfogande. Dessa torde få utgå enligt grunder, som fastställas av Kungl. Maj:t, dock med högst 90 kronor för månad. Ehuru även i detta fall i princip synes böra förutsättas ömsesidighet, tala emellertid enahanda skäl som beträffande folkhögskolorna för att ej för närvarande uppställa sådana krav. Jag tillstyrker därför, att för nästa budgetår ett visst antal, förslagsvis högst etthundra, svenska yrkesskolstipendier ställes till förfogande för elever från övriga nordiska länder. Samtidigt torde även ett visst antal, förslagsvis högst trettio, stipendier böra avses för svenska ungdomar, som önska studera vid yrkesskola i något av ifrågavarande länder. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de ytterligare föreskrifter rörande nu angivna stipendier, som kunna befinnas erforderliga. Kostnaderna torde böra bestridas från vederbörande stipendieanslag.

V. Hemställan.

Under åberopande av vad jag i det föregående anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1. medgiva, att stipendier åt lärjungar vid förutnämnda läroanstalter må utgå i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående förordade grunder;

Kungl. Maj:ts proposition nr 183.

2. till *Stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag*

av ..... kronor 4 500 000,
varav högst 2 500 000 kronor må användas till behovsprövade stipendier;

3. till *Stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag*

av ..... kronor 175 000;

4. till *Statens studielån: Studielånenämnden* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av .. kronor 50 000;

5. till *Folkhögskolor: Stipendier åt elever* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av .... kronor 1 300 000;

6. till *Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 1 800 000;

7. till *Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid centrala verkstadsskolor* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag*

av ..... kronor 1 650 000;

8. till *Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 100 000;

9. till *Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid flygmekanikerskolan i Mölnadal* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag*

av ..... kronor 150 000;

10. till *Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid sjömansskolor* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av .. kronor 50 000;

11. till *Folkliga musikskolan i Arvika: Stipendier* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *anslag* av ..... kronor 3 600.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:ts Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Gösta Sandberg.